

© О. А. Старченко
(Горлівка)

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВІРНОЇ НОМІНАЦІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ Й ВИБОРЧИХ ПРОЦЕДУР АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Стаття присвячена вивченню особливостей словотвірної номінації в термінології виборчого процесу й виборчих процедур англійської та української мов. У досліджуваній термінології словотвірна номінація пов'язана з утворенням термінологічних одиниць відповідно до лінійних і нелінійних моделей похідних. Перші утворюються внаслідок складання певних словотвірних елементів (префіксальні, суфіксальні та постфіксальні (властиві тільки українській мові) утворення, складені слова, аббревіатури та складноскорочені слова). Другі є результатом транспонування слів однієї частини мови до іншої. Конверсія є продуктивним способом словотвору в досліджуваній термінології англійської мови, проте вона нетипова для її україномовного корелята, що зумовлюється синтетичним характером української мови.

Ключові слова: термінологія, термін, словотвірна номінація, лінійні моделі похідних, нелінійні моделі похідних.

Е. А. СТАРЧЕНКО. ОСОБЕННОСТИ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ НОМИНАЦИИ В ТЕРМИНОЛОГИИ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА И ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕДУР АНГЛИЙСКОГО И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ

Стаття посвящена изучению особенностей словообразовательной номинации в терминологии избирательного процесса и избирательных процедур английского и украинского языков. В исследуемой терминологии словообразовательная номинация связана с образованием терминологических единиц в соответствии с линейными и нелинейными моделями производных. Первые образуются вследствие присоединения определенных словообразовательных элементов (префиксальные, суффиксальные и постфиксальные (присущие только украинскому языку) образования, сложные слова, аббревиатуры и сложносокращенные слова). Вторые – результат транспонирования слов одной части речи в другую. Конверсия является продуктивным способом словообразования в исследуемой терминологии английского языка, тем не менее она нетипична для ее украинского коррелята, что предопределяется синтетическим характером украинского языка.

Ключевые слова: терминология, термин, словообразовательная номинация, линейные модели производных, нелинейные модели производных.

O. A. STARCHENKO. THE FEATURES OF THE WORD-BUILDING NOMINATION IN THE TERMINOLOGY OF ELECTORAL PROCESS AND PROCEDURES IN THE ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article is devoted to the analysis of the main features of the word-building nomination in the terminology of the electoral process and procedures in the English and Ukrainian languages. In the terminology under discussion the word-building nomination is connected with the formation of terminological units in accordance with the linear and nonlinear models of derivatives. The former have been formed by adding certain word-building elements (prefixal, suffixal and postfixational, which are typical only of Ukrainian, derivatives, compound words, abbreviations and shortenings). The latter are a result of transposing terms of one part of speech into another. Conversion is a productive model of word-building in the terminology of the English language, nevertheless it is not typical of its Ukrainian correlate, which is predetermined by the synthetic character of the Ukrainian language.

Key words: terminology, term, word-building nomination, linear models of derivatives, nonlinear models of derivatives.

Актуальність обраної теми визначається як загальною спрямованістю сучасних термінологічних досліджень в українському мовознавстві на вивчення термінологій окремих мов, так і недостатньою вивченістю термінології виборчого процесу й виборчих процедур (далі – ТЛВП) в англійській (далі – АМ) та українській (далі – УМ) мовах зокрема. Окремі референції до аналізованого нами лексичного масиву мали місце в роботах Ю. А. Зацного, Т. Б. Крючкової, Ю. В. Шувалової (Зацний, 1999; Крючкова, 1989; Шувалова, 1989) та інших учених у процесі дослідження політичного номінативного простору вказаних мов взагалі та у вивченні особливостей їхньої політичної фразеології зокрема, однак номінативний простір, що вербалізує логіко-поняттєвий апарат виборчого права, тобто ТЛВП, ще не виступав самостійним об'єктом всебічного та системного аналізу, що саме і визначає новизну нашого дослідження.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей словотвірної номінації в термінології виборчого процесу й виборчих процедур англійської та української мов і встановленні ступеня її продуктивності в досліджуваній термінології.

Активну роль у збагаченні фонду термінологічних одиниць будь-якої мови відіграє словотвірна номінація. Це цілком зрозуміло, адже словотворення найвищою мірою характеризується мобільністю та в його системі закладені великі потенції з практично необмеженою реалізацією (Валгина 2001: 131). Т. А. Журавльова зауважує, що цей спосіб термінотворення притаманний будь-якій галузі знання та в процентному співвідношенні становить до 30% від загальної кількості ТО (Журавлева 1998: 131).

Словотвірна номінація в термінології пов'язана з утворенням термінологічних одиниць (далі – ТО) шляхом афіксації, осново- та словоскладання, конверсії, абревіації тощо від загальноновживаних слів мови або від вже існуючих термінів. Утворені таким чином ТО є похідними номінаціями, або дериватами. Наведене тлумачення похідності термінів ґрунтується на широкому розумінні О. С. Кубряковою похідного слова як будь-якої вторинної, тобто зумовленої іншим знаком або сукупністю знаків, одиниці номінації зі статусом слова незалежно від структурної простоти або складності останньої (Кубрякова 1981: 5).

Між твірними загальноновживаними словами або вже існуючими ТО та похідними ТО існує формально-семантичний асоціативний зв'язок (Селіванова 2010: 481), який зумовлює мотивованість похідних одиниць. Мотивованість, як відомо, оцінюється більшістю термінознавців як позитивна та навіть суттєва ознака терміна. Маніфестантом мотивованості похідних одиниць як зумовленості зв'язку форм і

значень дериватів та їхніх мотиваторів є внутрішня форма слова (Селіванова 2010: 72) – семантична та структурна співвіднесеність морфем, з яких складається слово, з іншими морфемами цієї мови (Лингвистический 1990: 85; Кочерган 2002: 235).

У термінології за допомогою словотвірних морфем внутрішня форма терміна вказує на відношення одного технічного поняття до інших членів певного класифікаційного ряду (Даниленко 1977: 94). Це означає, що функції словотвірних морфем у термінології дещо ширші, ніж у загальнонавчальній мові. Будучи спеціалізованими на вираженні певних значень, словотвірні морфеми виконують у термінології класифікуючу функцію (Журавлева 1998: 132), а отже, відіграють помітну роль у створенні семантично прозорої внутрішньої форми терміна, указуючи на його місце в цій термінологічній системі (Даниленко 1977: 94).

Описуючи моделі похідних ТО досліджуваної термінології в АМ та УМ, візьмемо до уваги класифікацію, запропоновану О. С. Кубряковою, у якій усі моделі дериватів поділяються на лінійні моделі – ті, що зводяться в підсумку до складання певних словотвірних елементів, та нелінійні моделі – ті, які не можуть бути представлені у вигляді ланцюгового структурного аналога (Кубрякова 1965: 59-60).

До лінійних моделей похідних ТО належать перш за все префіксальні утворення, що виникають унаслідок поєднання слова або основи слова з префіксом (Кубрякова 1965: 59).

Для англійської ТЛВП характерні такі префікси, як: *en-*, *de-*, *mal-*, *pre-*, *self-*, *dis-*, *un-*, *non-*, *re-*. Перші п'ять використовуються лише для творення одного або двох ТО, напр.: *malapportionment* 'нерівномірний розподіл виборців по округах, унаслідок чого деякі малозаселені округи можуть отримати непропорційно велике представництво у виборних органах усіх рівнів', *pre-election* 'передвиборчий, попередні вибори', *to deselect* 'вирішити не висувати на наступних виборах кандидатуру від партії, яка брала участь у попередніх виборах і на цей час вже представляє цю партію у виборному органі або на виборній посаді', *enfranchise* 'надавати виборче право та право представництва', *self-nomination* 'самовисування'. Решта префіксів є більш регулярними, напр.: префікс *re-* на позначення повторної дії (12 ТО): *reapportionment* 'перерозподіл між штатами представництва в Конгресі пропорційно до населення штатів згідно із переписом населення, що проводиться один раз на десять років', *re-election* 'перевибори, повторне обрання на посаду' тощо та префікси *dis-* (8 ТО), *un-* (18 ТО), *non-* (79 ТО) зі значенням заперечення: *to disenfranchise / disfranchise* 'позбавляти виборчого права', *to disseat*

‘відкликати депутата, знімати з посади’, *non-candidate* ‘не кандидат (особливо той, хто відмовився від того, щоб бути кандидатом на певну політичну посаду)’, *non-partisan* ‘безпартійний, позапартійний’, *to unseat* ‘позбавляти парламентського мандата, не переобирати на новий термін’, *to unvote* ‘відмінити повторним голосуванням’, *unpaired* ‘той, що не домовився з представником протилежної партії про неучасть у голосуванні в парламенті’ тощо (загалом 129 ТО (8,8%).

У творенні ТО ТЛВП УМ префіксальним способом беруть участь такі префікси, як: *про-*, *до-*, *між-*, *поза-*, *за-*, *без-*, *не-*, *пере-*, *перед-*. Усі вони мають високі потенції до регулярності використання при творенні нових ТО. Прикладами українських термінів, утворених за допомогою префіксації, можуть бути такі ТО: *провладний*, *пропрезидентський*, *довибори*, *міжвиборчий*, *міжпартійний*, *забалотувати*, *безмандатний*, *безпартійний*, *позапартійний* тощо. Найвищою продуктивністю характеризуються префікс *пере-* зі значенням повторюваності (8 ТО) та префікс *не-* зі значенням заперечення (63 ТО), напр.: *неголосування*, *невиборний*, *необраність*, *переобирати*, *переголосування*, *перевибори* тощо. Загальна кількість термінів, утворених шляхом префіксації, у ТЛВП УМ становить 96 ТО (8,5%).

Слід зауважити, що префікси визначають лексичне значення основи, але при цьому не впливають на її основний лексико-граматичний компонент, а отже, твірне слово та його префіксальний дериват завжди належать до тієї ж частини мови.

Ще одним способом творення лінійних моделей дериватів є суфіксальний спосіб, який полягає у творенні нових слів унаслідок поєднання основ із суфіксом або суфіксами (Кубрякова 1965: 59). Суфіксальні моделі творення особливим чином притаманні термінологічній лексиці, оскільки, як зазначає І. М. Нікуліна, суфікси постають матеріальними класифікаторами спеціальних семантичних категорій (Нікуліна 2004: 79). За даними Т. А. Журавльової, суфіксальні деривати в термінологіях різних галузей знання становлять близько 60–70% (Журавлева 1998: 136).

Для англійської ТЛВП характерні такі суфікси, як: *-er*, *-or*, *-tion*, *-cy*, *-ing*, *-eer*, *-ment*, *-able*, *-ed*, *-ive*, *-al*, *-ism*, *-ship*, *-ress*, *-ial*, *-ist*, *-ette*, *-less*, *-ate*. Більшість цих суфіксів є нерегулярними в межах досліджуваної термінології, адже зустрічаються лише в одному-двох випадках; до нерегулярних суфіксів належать: *-able*, *-ive*, *-al*, *-ism*, *-ship*, *-ress*, *-eer*, *-or*, *-tion*, *-ial*, *-ist*, *-ette*, *-less*, *-ate*. Регулярними суфіксами відповідно є такі: *-ment* (12 ТО), *-er* (11 ТО), *-cy* (5 ТО), *-ing* (18 ТО).

Слід констатувати, що валентність основ у процесі творення суфіксальних дериватів в англійській мові є строго обмеженою. Іменні основи сполучаються з суфіксами *-cy*, *-ism*, *-ship*, *-ist*, *-ette*, *-ate*, *-eer* для утворення термінів-іменників, напр.: *candidacy* ‘статус кандидата, кандидатура’ *constituency* ‘виборці’, *electoralism* ‘електоралізм’, *majoritarianism* ‘мажоритаризм’, *electorship* ‘статус виборщика / виборця, виборче право’, *psephologist* ‘фахівець, що вивчає результати голосування’, *conventioneer* ‘учасник конвенту’, *scrutineer* ‘член рахункової комісії на виборах’, *electorate* ‘електорат’, *selectorate* ‘члени політичної партії, відповідальні за висування кандидатів на вибори’, *suffragette* ‘суфражистка’; а також із суфіксами *-less*, *-ial*, *-al* для утворення прикметників *voteless* ‘що не має права голосу, позбавлений виборчих прав’, *presidential* ‘президентський’, *electoral* ‘електоральний’ тощо.

Дієслівні основи сполучаються з суфіксами *-er*, *-or*, *-tion*, *-ment*, *-ress*, *-ing* для утворення термінів-іменників; напр.: *canvasser* ‘кандидат або його прибічник, який обходить будинки з метою збору голосів або отримання підтримки’, *barnstormer* ‘роз’їзний пропагандист під час передвиборчої кампанії’, *voter* ‘виборець’, *election* ‘вибори’, *assessor* ‘(брит.) один із восьми виборців, що підтримують висунення кандидата до парламенту (необхідно для його реєстрації)’, *elector* ‘виборщик’, *apportionment* ‘визначення кількості членів палати представників на основі перепису населення’, *disfranchisement* ‘позбавлення виборчого права’, *districting* ‘поділ на виборчі округи’, *campaigning* ‘проведення виборчої кампанії’, *voting* ‘голосування’; а також із суфіксами *-able*, *-ed*, *-ive* для утворення термінів-прикметників, напр.: *electable* ‘що має право або заслуговує на обрання’, *enfranchised* ‘наділений виборчим правом’, *elected* ‘обраний’, *elective* ‘виборний’, *electress* ‘виборниця, жінка-виборщик’.

Щодо зміни словотвірного значення, на увагу заслуговують суфікси *-or* та *-eer*, які наочно демонструють тенденції до внутрішніх семантичних перетворень деяких словотворчих засобів, за яких може статися так, що словотворчий засіб, який уживався в традиційному для себе значенні, може використовуватися для передачі зовсім іншого значення. Так, наприклад, суфікс *-eer*, який звичайно використовується для творення іменників зі значенням особи, виконавця дії, уживається для утворення дієслова зі значенням ‘проводити активну передвиборчу кампанію для депутата або партії’.

Загальна кількість термінів, утворених суфіксальним способом у ТЛВП АМ, становить 66 ТО (4,5%).

Суфіксальні деривати ТЛВП УМ утворюються за допомогою суфіксів *-н, -нн, -ість, -ськ, -ик, -ник, -ець, -ува, -ниц, -щик, -ч, -к* та *-изм*.

Утворення термінів-іменників відбувається приєднанням до твірної основи суфіксів *-ець, -ниц, -щик* на позначення осіб, напр.: *виборець, обранець, виборниця, виборщик* ‘особа, що за непрямой виборчої системи обирається виборцями для виборів вищих представників влади’ та суфікса суб’єктивної оцінки *-к*, напр.: *мажоритарка*, який додає дещо зневажливого та негативного відношення до мажоритарної виборчої системи; приєднанням до основи дієслова суфікса *-нн*, напр.: *голосування, балотування, обрання, переголосування*; приєднанням до основи прикметника суфікса *-ість* зі значенням абстрактності, напр.: *обраність, виборність, партійність*; приєднанням до основи суфікса *-изм*, напр.: *мажоритаризм, парламентаризм*; або додаванням до основи прикметника суфікса *-ик* на позначення осіб за характером діяльності, напр.: *відкріпник, мажоритарник* тощо.

Утворення термінів-прикметників відбувається приєднанням суфікса *-н* до запозичених основ англійських прикметників, напр.: *електоральний, елективний*; шляхом приєднання цього суфікса до іменної основи, напр.: *партійний, виборний* тощо; або шляхом додавання до іменної основи суфікса *-ськ*, напр.: *депутатський, мерський, президентський* тощо.

Утворення термінів-дієслів відбувається додаванням до твірної основи суфікса *-ува*, напр.: *голосувати, балотувати, вотувати* тощо. Загальна кількість термінів, утворених суфіксацією, у ТЛВП УМ становить 69 ТО (6,1%).

У ТЛВП УМ у межах суфіксального способу словотворення слід особливо відзначити нульову суфіксацію, оскільки саме так утворився один із базових термінів досліджуваної термінології – термін *вибір* (заст. до *вибори*), від якого флективно утворився сучасний термін *вибори*.

Не притаманним ТЛВП АМ, але вживаним у ТЛВП УМ, є постфіксальний спосіб словотворення, який полягає в приєднанні до твірної основи постфіксальної морфеми. При творенні дієслів постфікс *-ся* додається до інфінітивного суфікса. Прикладами термінів, утворених постфіксацією, у ТЛВП УМ є: *балотуватися, переобиратися, переголосовуватися, кандидуватися* (загалом 5 ТО (0,5%)).

До лінійних моделей похідних ТО належать також складені слова, що утворилися внаслідок складання двох або більше самостійних елементів мови (основ, слів, словосполучень) (Кубрякова 1965: 59).

Залежно від наявності або відсутності сполучного елемента між компонентами складеного слова складені терміни ТЛВП АМ та УМ поділяються на дві групи: а) складені терміни, між компонентами яких немає сполучних елементів, та б) складені терміни, між компонентами яких є сполучні елементи.

Перша група представлена у ТЛВП АМ такими структурними типами:

$N + N \rightarrow N$: *voting-machine* ‘машина для голосування’, *exit-poll* ‘екзіт-пол’, *polling-booth* ‘кабіна для голосування’, *veep-hunt* ‘пошук кандидатури на посаду прем’єр-міністра’, *president-maker* ‘впливова політична фігура, представник ділових або фінансових кіл, що може впливати на результат президентських виборів’, *doorbell-ringing* ‘обхід квартир та будинків агітаторами перед виборами’;

$Adj + N \rightarrow V$: *blackball* ‘забалотувати, голосувати проти’;

$N + Adj \rightarrow Adj$: *party-dominated* ‘виборча кампанія, процесом висування кандидатів у якій керують партійні лідери, при цьому перемога кандидатів стає можливою завдяки дії місцевих партійних машин’, *candidate-centered* ‘виборча кампанія, у якій головний вплив на її хід має кандидат, а не партія від якої він балотується’;

$N + Adj \rightarrow N$: *president-elect* ‘новообраний президент, який ще офіційно не вступив на посаду’, *mayor-elect* ‘новообраний мер, який ще офіційно не вступив на посаду’;

$Adj+N \rightarrow Adj$: *single-seat* ‘одномандатний’, *multi-party* ‘багатопартійний’, *multi-member* ‘багатомандатний’;

$Num + N \rightarrow Adj$: *one-house* ‘однопалатний’, *two-party* ‘двопартійний’;

$Adv + N \rightarrow N$: *by-election* ‘додаткові вибори до парламенту’, *outvoter* ‘виборець, що не мешкає в цьому виборчому окрузі’, *off-year* ‘рік, у який не відбуваються основні політичні вибори (наприклад, президентські)’;

$Adv + V \rightarrow V$: *to outvote* ‘мати перевагу в голосах, завдати поразки при голосуванні’;

$Adj+ V \rightarrow V$: *to countervote* ‘голосувати проти, перемогти більшістю голосів’ тощо.

У ТЛВП УМ корпус складених термінів, між компонентами яких немає сполучних елементів (інтерфіксів), складається як із ТО, утворених шляхом словоскладання (юстапозитів), так і з ТО, утворених шляхом основокладання (комполітів). Прикладами юстапозитів можуть бути такі ТО, як *інтернет-голосування*, *кандидати-клони*, *бюлетень-зразок*, *споживач-виборець*, *кандидат-*

списочник тощо, що утворилися внаслідок поєднання двох іменників ($N + N \rightarrow N$). За такою ж самою моделлю утворився єдиний композит, який є наслідком чистого складання основ без залучення додаткових способів словотворення (суфіксації тощо). Цим композитом є термін *відеоголосування*, між його компонентами немає інтерфікса внаслідок того, що перший компонент композита є невідмінюваним словом і закінчується голосним ($N + N \rightarrow N$).

Решта композитів, між компонентами яких немає інтерфіксів, утворилися поєднанням основоскладання із суфіксацією за такою моделлю: $Adv + N + suffix + flexion \rightarrow Adj$: *багато мандатів* $\rightarrow$ *багатомандатний*, *багато партій* $\rightarrow$ *багатопартійний*.

Прикладами цієї групи ТО, тобто складених термінів, між компонентами яких є сполучні елементи, у ТЛВП АМ можуть бути такі структурні типи: $N + Prep + N \rightarrow Adj$: *show-of-hands (vote)* ‘(голосування) руками’; $N + Conj + N \rightarrow Adj$: *sitting-and-standing (vote)* ‘(голосування) вставанням’.

У ТЛВП УМ ця група ТО представлена таким структурними типами: $N + interfix + N \rightarrow N$: *блокобудівництво*, *блокобудування*, *волевиявлення*; $Adj + interfix + PP \rightarrow Adj$: *новообраний*.

До цієї ж групи у ТЛВП УМ можна також віднести композити, утворені поєднанням основоскладання з суфіксацією за такою моделлю:

$Num + interfix + N + suffix + flexion \rightarrow Adj$: *дві партії* $\rightarrow$ *двопартійний*, *два мандати* $\rightarrow$ *двомандатний*, *два бюлетені* $\rightarrow$ *двобюлетеневий*, *одна палата* $\rightarrow$ *однопалатний*.

Сполучними елементами українських термінів цієї групи є інтерфікси *-o-* та *-e-*.

Загальна кількість термінів, утворених слово- або основоскладанням у ТЛВП АМ, становить 71 ТО (4,8%), у ТЛВП УМ – 32 ТО (2,8%) відповідно.

Слід зауважити, що спостереження над графічною презентацією складених термінів в англійській мові демонструють можливі відмінності в написанні таких термінів: компоненти одного й того ж складеного терміна можуть писатися або разом, або через дефіс, однак це не впливає на семантичну цілісність такого терміна.

У корпусі складених ТО ТЛВП АМ слід окремо відзначити фразові дієслова. Маючи роздільне написання, яке б мало свідчити про самотійність компонентів фразового дієслова в межах одиниці більшої за слово (наприклад, словосполучення), фразові дієслова все ж є нерозривними сполуками дієслів із післяйменниками, що дає

підстави вести мову про них, як про складені слова, утворені аналітичним шляхом. Прикладами фразових дієслів у ТЛВП АМ можуть бути: *to hold over* ‘переходити до наступного складу сенату у зв’язку з переобранням або внаслідок незакінчення терміну повноважень’, *to write in* ‘голосувати за кандидата, додатково вписуючи його прізвище в бюлетень’, *to put in* ‘висувати кандидатуру’, *to vote through* ‘провести шляхом голосування’, *to sit for* ‘представляти в парламенті (округ)’ тощо.

Абревіатури або складноскорочені утворення, у яких складаються не цілі слова або їхні основи, а частини слів, також відносяться до лінійних моделей дериватів (Кубрякова 1965: 59).

Поштовхом для утворення абревіатур та складноскорочених ТО передусім стала дія закону економії мовних засобів та мовленнєвих зусиль, що зумовлює прагнення надати широковживаному поняттю більш коротку, порівняно з вихідною структурою багатокomпонентного терміна, номінацію. Для англомовної ТЛВП притаманними є літерні абревіатури ініціального типу, напр.: *First Past The Post – FPTP* ‘британський термін на позначення виборчої системи відносної більшості’, *Single Transferable Vote – STV* ‘різновид пропорційної системи з преференціями, за якої кандидат обирається абсолютною більшістю голосів у багатомандатному окрузі’, *Proportional Representation System – PRS* ‘пропорційна система’ тощо.

Прикладами особливого типу компресивного словоскладання двох слів у ТЛВП АМ, який полягає в поєднанні початкової частини першого слова й кінцевої частини другого, є терміни *gerrymander* та *klancandidate*. Термін *gerrymander* утворений зрощенням імені винахідника *Jerry* та назви тварини *salamander*, яка своєю формою нагадувала форму ‘нарізаного’ губернатором виборчого округу. Слова *Jerry* та *salamander* перебувають по відношенню одне до одного в сурядному зв’язку, отже, похідне *gerrymander* ‘особливий спосіб “нарізування” виборчих округів з метою надання переваги окремим кандидатам чи певній партії’ є безперечним телескопізмом. Похідний термін *klancandidate* не можна впевнено назвати власне телескопізмом, бо слова, з яких складається дериват, поєднуються підрядним зв’язком: *Klan-backed candidate* ‘кандидатура на виборну посаду, яку відкрито або негласно підтримує Ку-Клукс-Клан’.

Прикладами складноскорочених слів у ТЛВП АМ, що виражають сучасні тенденції впливу віртуального світу на життя людей, є новотвори *e-campaigning* ‘проведення виборчої кампанії в мережі Інтернет’ та *e-debate* ‘проведення політичних

дебатів в мережі Інтернет'. Перший компонент цих дериватів *e-* – це скорочена форма слова *electronic*, завдяки чому похідні з цим компонентом можна розглядати як складноскорочені утворення. Проте регулярна вживаність і препозиційний характер скорочення *e-* дають певні підстави розглядати його як префікс, а похідне слово – як слово, утворене шляхом префіксації, а не аббревіації.

У термінології виборчих процедур української мови нами було зафіксовано лише декілька прикладів, так званих 'складових' аббревіатур, що утворюються поєднанням початкових частин слів, напр.: *виборча комісія – виборчком, територіальна виборча комісія – тервиборчком, центральна виборча комісія – центрвиборчком, окружна комісія – окружком* та літерні аббревіації ініціального типу: *Центральна виборча комісія – ЦВК, окружна виборча комісія – ОВК* та *дільнична виборча комісія – ДВК*, які мають регулярний характер.

Загальна кількість аббревіатур та складноскорочених утворень у ТЛВП АМ становить 23 ТО (1,6%), у ТЛВП УМ – 9 ТО (0,8%).

На відміну від лінійних моделей дериватів із вираженою похідністю, яка виявляється в лінійній членованості таких дериватів, нелінійні моделі дериватів характеризуються невираженою похідністю, тобто є нечленованими в словотвірному аспекті структурами; їхнім основним призначенням є транспонування слів однієї частини мови в іншу (Кубрякова 1965: 60). До нелінійних моделей похідних відносяться ТО, утворені за допомогою конверсії. Конверсія зумовлює зміну граматичної парадигми слова, синтаксичних ознак і загального категорійного значення при збереженні чи зміні поняттєвого змісту (Селіванова 2010: 279-280).

Творення ТО за допомогою конверсії у ТЛВП АМ відбувається у двох напрямках: від іменника до дієслова й навпаки – від дієслова до іменника.

Прикладами першого типу дериватів, що утворилися внаслідок транспозиції іменників у дієслова ($N \rightarrow V$), можуть бути: *seat* 'місце в парламенті' $\rightarrow$ *to seat* 'надавати місце, проводити до виборного органу (парламенту)', *campaign* 'виборча кампанія' $\rightarrow$ *to campaign* 'проводити виборчу кампанію', *slate* 'список кандидатів' $\rightarrow$ *to slate* 'заносити в список кандидатів, висувати кандидатуру', *vote* 'голосування' $\rightarrow$ *to vote* 'голосувати', *stump* 'агітаційна поїздка країною' $\rightarrow$ *to stump* 'здійснювати агітаційні поїздки країною (про кандидата під час виборчої кампанії)' тощо.

Другий тип дериватів, що утворилися внаслідок транспозиції дієслів в іменники ($V \rightarrow N$), представлений такими термінами: *to canvass* 'агітувати за кандидата шляхом

бесід із виборцями’ → *canvass* ‘передвиборча агітація шляхом проведення бесід із виборцями; офіційний підрахунок голосів’, *to hold over* ‘переходити до наступного складу сенату у зв’язку з переобранням або внаслідок незакінчення терміну повноважень’ → *holdover* ‘переобрання на новий термін або перехід до наступного складу парламенту внаслідок незакінчення терміну повноважень’, *to write in* ‘голосувати шляхом додаткового внесення прізвища кандидата до виборчого бюлетня’ → *write-in* ‘голосування за кандидата, прізвища якого немає у виборчому бюлетені, шляхом додаткового внесення його до списку’, *to turn over* ‘втрачати прихильність виборців на користь іншої партії’ → *turn-over* ‘втрата партією прихильності й голосів виборців на користь іншої партії’ тощо.

Також нами було виявлено єдиний приклад переходу дієслова в прикметник, а згодом у іменник (V → A → N): *to elect* ‘обирати’ → *elect* ‘обраний’ → *elect* ‘обранець’.

Спостереження над фактичним матеріалом ТЛВП АМ засвідчують більшу продуктивність переходу іменників у дієслова при творенні термінів за допомогою конверсії, ніж навпаки. Загальна кількість ТО, утворених цим способом у ТЛВП АМ, становить 34 ТО (2,3%).

Утворення термінів за допомогою конверсії не притаманне ТЛВП УМ, що пояснюється синтетичним характером української мови. Нами було виявлено лише два випадки субстантивації терміна-прикметника та терміна-дієприкметника, зафіксовані в тлумачному словнику сучасної української мови: *виборний* ‘особа, обрана голосуванням для виконання певних обов’язків’ та *обрані* ‘обранці’, а також два приклади ад’ективації термінів-дієприкметників: *вибраний* і *обраний*.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, зауважимо, що загалом завдяки словотвірному способу термінотворення в досліджуваній термінології англійської мови було утворено 323 ТО (22,0% від загальної кількості ТО), а в українській мові – 215 ТО (19,1% від загальної кількості ТО), що свідчить про приблизно однаковий ступінь продуктивності цього способу термінотворення в обох мовах.

Перспективу наших подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні ролі словотвірного способу в утворенні термінологічних одиниць досліджуваної термінології в російській мові та її зіставленні з англійською та українською мовами.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

N – іменник, V – дієслово, Adj – прикметник, Adv – прислівник, PP – пасивний дієприкметник, Num – числівник, Prep – прийменник, Conj – сполучник.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Валгина Н. С. Активные процессы в современном русском языке / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2001. – 304 с.
2. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.
3. Журавлева Т. А. Особенности терминологической номинации / Т. А. Журавлева. – Донецк : АООТ Торговый дом «Донбасс», 1998. – 252 с.
4. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу англійської мови в 80-90-ті роки ХХ століття : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Ю. А. Зацний Ю.А. – Запоріжжя, 1999. – 403 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. освіти / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2002. – 386 с.
6. Крючкова Т. Б. Особенности формирования и развития общественно-политической лексики и терминологии / Т. Б. Крючкова. – М. : Наука, 1989. – 151 с.
7. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений : Семантика производного слова / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 207 с.
8. Кубрякова Е. С. Что такое словообразование / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1965. – 77 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская Энциклопедия, 1990. – 685 с.
10. Нікуліна І. М. Субконтинуум інформатики й обчислювальної техніки у французькій, українській та російській мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / І. М. Нікуліна. – Донецьк, 2004. – 20 с.
11. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2010. – 844 с.
12. Шувалова Ю. В. Политическая фразеология в функционально-стилистическом аспекте / Ю. В. Шувалова // Английская фразеология в функциональном аспекте : сб. научных трудов. – Вып. 336. – М. : АН СССР, 1989. – С. 133–138.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2014